

"Her cemâl ve kemâl sahibi kendi cemâl ve kemâlini görmek ve göstermek istemesi sırrınca,.." Neden Allah'ın zatını değil de, esmasının cemal ve kemalini göstermek ister?

Bir esere bakılırken, ustanın zatının varlığı hisedilir, bilinir; ancak mahiyeti bilinmez. Zira, usta esere benzemez. Eserin akli ve şuuru olsa dahi, "*sadece bir ustam vardır*" der. Ötesinde sadece sıfatlarını anlamada ileri gidebilecektir. Zatının kemalatını idrak etmek, esma ve sıfatı anlamadan geçer. Doğrudan doğruya zatın kemalatını idrak mümkün değildir.

Mesela; hiç insan görmemiş bir zişuur varlık düşünelim. Bu varlık, uzayda bir uçağı uçarken görse, bu uçağın ustası hakkında şu tespitleri yapar. Der ki; bu uçağı yapan bir usta vardır. O ustanın zatı hakkında daha ileri gidemez. Ancak sıfatları hakkında detaylı düşünüp tetkikat yapabilir. Bu ustanın ilmi vardır, görmesi vardır, kuvveti vardır, iradesi vardır vs. gibi bilgileri toplayabilir. Ancak bu bilgilerle zatının kemalatını anlayabilir. Yoksa sıfatları düşünmeden, doğrudan doğruya zatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşması mümkün değildir. Kaldı ki; Allah'ın sıfatlarının da mahiyetini bilemeyiz. Kendimizde bulunan ölçücüklerden yola çıkarak, o sıfatların varlığını anlıyoruz. Elli, yüz kiloyu kaldıran kuvvetimden yola çıkarak, şu muhteşem yıldız ve galaksileri semada tutan daha yüce bir kuvvet ve kudretin varlığını anlıyoruz. Ancak o kudretin mahiyetini, içyüzünü bilemiyoruz.

Ene risalesinde geçen şu ifadelere bakalım:

"Cenâb-ı Hakkın, ilim ve kudret, Hakîm ve Rahîm gibi sıfât ve esmâsı muhît, hudutsuz, şeriksiz olduğu için, onlara hükmedilmez ve ne oldukları bilinmez ve hiss olunmaz. Öyle ise, hakiki nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da enâniyet yapar. Kendinde bir rubûbiyet-i mevhum, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer, onunla muhît sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz' eder. "*Buraya kadar benim, ondan sonra Onundur.*" diye bir taksimât yapar. Kendindeki ölçücüklerle onların mahiyetini yavaş yavaş anlar."

"Meselâ, daire-i mülkünde mevhum rubûbiyetiyle, daire-i mümkinâta Hâlıkının rubûbiyetini anlar. Ve zâhirî mâlikiyetiyle, Hâlıkının hakiki mâlikiyetini fehmeder ve "*Bu hâneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir.*" der. Ve cüzî ilmiyle Onun ilmini fehmeder. Ve kîsbî sanatçıyla O Sâni-i Zülcelâlin ibdâ-i sanatını anlar. Meselâ, "*Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim; öyle de, şu dünya hânesini birisi yapmış ve tanzim etmiş.*" der. Ve hâkezâ,

---

bütün sıfât ve şuûnât-ı İlâhiyeyi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrarlı ahvâl ve sıfât ve hissiyât, enede münderiçtir." (1)

(1) bk. [Sözler, Otuzuncu Söz.](#)